

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Institutionen för svenska språket

En strävan mot många mål.

En komparativ studie av två läromedel för elever
på mellannivå i Svenska som andraspråk.

Annika Weibull

Specialarbete, 15 hp
Svenska som andraspråk
Vt 2010
Handledare: Margareta Holmegaard

Sammandrag

En kvalitativ studie i form av en dokumentanalys har genomförts av två läromedel i svenska som andraspråk för elever som befinner sig på mellannivå. Det material som har utforskats är bok 2 ur serien *Tre gånger svenska – Texter i teman* från Almqvist & Wiksell samt bok 8 ur serien *Kom igång!* från Natur & Kultur. Syftet med undersökningen har varit att efterforska hur läromedlen lever upp till kursplanen i svenska som andraspråk och den aspekt som har valts ut är strävansmålen. I studien undersöks om eleven får möjlighet att utvecklas mot alla strävansmål och om vissa mål betonas mer än andra. Textens läsbarhet analyseras i några av läroböckernas brödtexter. En jämförelse mellan läromedlen görs också för att se om de skiljer sig åt, och i så fall på vilket sätt.

I teorigenomgången diskuteras framgångsfaktorer i andraspråksutvecklingen som t.ex. ordförrådets betydelse, skönlitteraturens roll i andraspråksundervisningen och modersmålets betydelse för skolframgång. Dessutom presenteras forskning som behandlar språket i läromedel.

Den metod som har valts för studien är en deskriptiv och komparativ metod. En indelning av strävansmålen har gjorts i fyra kategorier och uppgifterna i läromedlen systematiseras utifrån dessa kategorier. Därutöver görs en läsbarhetsanalys efter Hellspongs textanalysmodell och läsbarhetsindex (LIX-värde) beräknas på några av läroböckernas brödtexter.

Resultatet av studien visar att eleverna får möjlighet att utvecklas mot alla strävansmålen, men att vissa mål betonas mer än andra i respektive läromedel. Läsbarheten i de båda läroböckerna anses vara god. *Tre gånger svenska* baseras på litteraturläsning och läromedlet har en holistisk disposition där alla uppgifter och övningar utgår från ett tema. *Kom igång* är strukturerat på ett mer atomistiskt, analytiskt sätt då läroboken är indelad i olika kapitel med avgränsade arbetsområden.

Nyckelord: svenska som andraspråk, läromedelsanalys, strävansmål

	3
Innehållsförteckning	sid
1 Inledning och bakgrund	1
1.1 <i>Hur ser ämnet svenska som andraspråk ut idag?</i>	1
1.2 <i>Läroplan och kursplan</i>	3
1.2.1 <i>Kursplanen i svenska som andraspråk</i>	4
2 Syfte och forskningsfrågor	6
3 Forskningsbakgrund	
3.1 <i>Ordförrådets betydelse för andraspråksinläraren</i>	7
3.2 <i>Skönlitteraturens betydelse i andraspråksundervisningen</i>	8
3.3 <i>Språket i läromedel</i>	10
3.4 <i>Framgångsfaktorer för andraspråksinlärare</i>	12
4 Material	14
5 Metod	15
5.1 <i>Deskriptiv och komparativ metod</i>	15
5.2 <i>Läsbarhetsanalys</i>	16
5.2.1 <i>Läsbarhetsindex (LIX)</i>	16
5.3 <i>Genomförande</i>	16
6 Resultatredovisning	18
6.1 <i>Tre gånger svenska – Texter i teman</i>	18
6.2 <i>Kom igång!</i>	19
6.3 <i>Kategori 1. Förmågan att läsa, förstå och uppleva</i>	20
6.4 <i>Kategori 2. Förmågan att uttrycka sig i tal och skrift</i>	22
6.5 <i>Kategori 3. Språkets uppbyggnad</i>	23
6.6 <i>Kategori 4. Medvetenhet om språkutveckling</i>	25
6.7 <i>Läsbarhetsanalys</i>	26
7 Slutdiskussion	28
8 Litteraturförteckning	31
9 Bilagor	
<i>Bilaga 1 Strävansmålen</i>	34
<i>Bilaga 2 Texttyper, skriv- och diskussionsuppgifter i böckerna</i>	36
<i>Bilaga 3 LIX-värden på brödtexter i läroböckerna</i>	37

1. Inledning och bakgrund

Sedan 1995 är svenska som andraspråk (SVA) ett eget ämne i det svenska utbildningsväsendet, med egen kursplan och egna betygskriterier. Ämnet är behörighetsgivande för vidare studier på gymnasiet och därefter på universitet eller högskola. Av de elever som slutade grundskolan 2007 hade ca 14% (Skolverket 2008:12) av eleverna utländsk bakgrund (en eller båda föräldrarna kommer från ett annat land) (ibid.62). Nästan var femte elev i Sverige har därmed rätt att läsa svenska som andraspråk.

Den som undervisar i svenska som andraspråk möts ofta av heterogena grupper och det ställer höga krav på läraren att ta fram lämpligt material för varje individ. Det är viktigt för eleven att materialet är väl anpassat och avvägt för att gynna språkutvecklingen på bästa sätt. Efter att i två år ha arbetat med svenska som andraspråk på högstadiet vill jag granska några läromedel som vänder sig till den elevgrupp som jag möter. Jag vill få en bredare och fördjupad kunskap om olika undervisningsmaterial. Den här undersökningen inriktar sig på läromedel som vänder sig till elever som befinner sig på *mellannivå* i sin andraspråksutveckling. Definitionen av mellannivå innebär (Bergman och Abrahamsson 2004:609f) att en elev på mellannivå växlar mellan bas och utbyggnad i sitt ordförråd. Eleven har ett tämligen varierat ordförråd men behärskar inte alltid ett ords hela betydelseomfång. Vidare skriver Bergman och Abrahamsson att komplexitet och korrekthet i hög grad är beroende av varandra. Vid en högre kognitiv nivå kan den språkliga korrektheten rubbas. På mellannivå använder eleven ett mer varierat språk och en mer komplicerad meningsbyggnad än på nybörjarnivå, enligt Bergman och Abrahamsson.

För att avgränsa undersökningen har två läromedel (se vidare avsnitt 4) valts ut som jag anser passar för den målgrupp som avses, dvs. andraspråkselever som befinner sig på mellannivå.

1.1 Hur ser ämnet svenska som andraspråk ut idag?

I skolans styrdokument finns det tydligt angivet vilka elever som har rätt till undervisning i svenska som andraspråk och de som väljer att läsa ämnet ska göra det istället för att följa kursen i ämnet svenska (Grundskoleförordningen 1994 kap2 §15). Efter att ha läst rapporter och statistik över svenska som andraspråk framgår det dock att det finns olika tolkningar av hur undervisningen bör organiseras och det är stor

variation i hur den bedrivs ute på skolor. När Skolverket gjorde den nationella utvärderingen av grundskolan 2003 (NU 03) hade man stora svårigheter med att avgränsa den grupp elever som verkligen följde undervisningen i SVA (Skolverket 2007:11ff). Det visade sig att många elever deltar i undervisningen i svenska, men sedan ändå får ett betyg i svenska som andraspråk. På ett flertal skolor fungerar SVA-undervisningen mer som en sorts stödundervisning vid något eller ett par tillfällen per vecka. Det förekommer också att elever först följer SVA-undervisning för att sedan byta till undervisning i svenska när eleven har nått en viss nivå (Skolverket 2008:52). Det är alltså en otydlig och spretig bild av ämnet som framträder och det har varit svårt att ta fram en rättvisande statistik. Enligt den aktuella betygsstatistiken som fanns när NU 03 genomfördes borde 5 % av eleverna ha lämnat in svarsenkäten för svenska som andraspråk vid det undersökningstillfället. Men det visade sig att knappt 2 % av eleverna svarade på den enkät som gällde svenska som andraspråk (Skolverket 2005:100). Alltså verkar eleverna själva inte helt medvetna om vilken kurs de faktiskt läser.

Antalet elever med annat modersmål än svenska skiftar mellan olika skolor. Situationen varierar stort i olika delar av landet. I storstadskommunerna räknar man med att cirka en tredjedel av eleverna har ett annat modersmål och i vissa stadsdelar är det betydligt fler, kanske upp mot 90 % (Skolverket 2008:12). I vissa mindre kommuner och på glesbygden finns endast ett fåtal elever med annat modersmål än svenska. Skolans tolkning av styrdokument, organisationen och det geografiska läget har följaktligen betydelse för vilken undervisning andraspråkselever får tillgång till.

Skolan är en multikulturell mötesplats och en institution som ska garantera en likvärdig utbildning. Vagheten runt ämnet svenska som andraspråk visar emellertid hur institutionella hinder står i vägen för att de reformer som gäller andraspråkseleverna ska genomföras på ett sätt som gynnar elevgruppen (Skolverket 2007:38).

Sammanfattningsvis kan man konstatera att det inte är någon entydig bild som framträder när man söker utröna hur ämnet svenska som andraspråk ser ut idag. Tolkningar av kursplanen varierar och förutsättningarna i kommuner ser olika ut och därmed också den undervisning som de flerspråkiga eleverna erbjuds.

Spelar det då någon roll huruvida eleverna får SVA-undervisning eller inte? I en undersökning (Håkansson 2001:4ff) jämfördes en grupp elever som fick explicit grammatikundervisning, formella inlärare, med en annan grupp som hade vistats 2-3 år i landet utan specifik

undervisning, informella inlärare. Det visade sig vara gemensamt för alla att de gick igenom speciella steg i sin grammatiska utveckling, enligt den s.k. processbarhetsteorin. Vidare säger Håkansson att grammatiska strukturer utvecklas i en bestämd ordning och inläraren går inte fullt ut vidare till nästa steg innan en viss nivå är processad. Resultatet i undersökningen visade att undervisning i grammatiska moment inte förändrar ordningsföljden mellan de olika stegen men däremot påverkas hastigheten i inläringen. De formella inlärarna går alltså snabbare fram i sin språkutveckling, enligt Håkansson.

1.2 Läroplan och kursplan

I ett historiskt perspektiv kan man se att rådande ideologier och samhällssyn har påverkat skolan och olika läroplaner. Man kan över tid uppfatta olika slags läroplanskoder, från den klassiska med rötter i antikens Grekland då man betonade bildning, humaniora och det antika kulturarvet, till en mer rationell där utbildning ska ge möjligheter för såväl individen som för samhället (Torpsten 2008:34f). Den rationella läroplanskoden syftar främst till att utbilda och kvalificera arbetskraft. Under senare delen av 1900-talet växer en annan läroplanskod fram som speglar aktuella tankegångar i samhället. Torpsten pekar på den medborgerliga läroplanskod som formas.

Den medborgerliga läroplanskoden verkar samhällssammanhållande. Genom utbildning lär sig barnen dels sina medborgerliga och demokratiska rättigheter, dels sina skyldigheter. Den obligatoriska skolans utbildningsideal syftar enligt denna kod till att fostra barnen till samhällsmedborgare (Torpsten 2008:35).

Strävan efter att fostra demokratiska, jämställda och solidariska medborgare är tydligt i Lpo 94. I inledningstexten står det att: ”Skolan har en viktig uppgift när det gäller att förmedla och hos eleverna förankra de grundläggande värden som vårt samhällsliv vilar på” (Lpo 94:3). Värden som rättskänsla, generositet, tolerans och ansvarstagande betonas.

Kursplanerna för respektive ämne genomsyras av att eleven ska kunna reflektera, värdera, kritiskt granska, analysera och argumentera för sina ståndpunkter. Skolverket har gjort en undersökning för att utforska hur kursplanerna förstås och används av lärare och rektorer. Rapporten heter *Hur används kursplanerna i skolan?* (Skolverket 2004) och den visar att lärare säger sig använda kursplanen i hög grad när de planerar sin undervisning.

Det varierar lite mellan ämnen men strävansmålen sägs vara lite viktigare eller lika viktigt jämfört med uppnåendemålen för de flesta lärarkategorier (Skolverket 2004:8).

Uppnåendemål och framförallt strävansmål är alltså det som ligger till grund för hur lärare lägger upp undervisningen för eleverna (jfr avsnitt 2). I rapporten framkommer också att i jämförelse med styrdokumentet har inte läroboken i ämnet lika stor betydelse. Många lärare anser att läroboken är ganska viktig för planering och uppläggning men kursmålen är trots allt det viktigaste. Lärare i kärnämnen lyfter också fram de nationella proven som en viktig faktor för hur man strukturerar och lägger upp innehållet i undervisningen. Framförallt lärare i svenska säger att de nationella proven är en viktig utgångspunkt för deras planering. Majoriteten av lärarna har ändå svarat att läromedlet är "ganska viktigt" i planeringsarbetet (Skolverket 2004:9).

1.2.1. Kursplanen i svenska som andraspråk

Varje ämne i grundskolan har en egen kursplan och i en inledande text i kursplanen beskrivs ämnets syfte och roll i undervisningen. För svenska som andraspråk betonas det funktionella syftet vilket innebär att eleven ska kunna tillgodogöra sig olika sorters texter och kunna uttrycka sig på olika sätt i skiftande sammanhang. Det gäller i skolsituationer för att kunna tillgodogöra sig utbildning, men man lyfter också fram elevens fortsatta liv och verksamhet. Varje individ ska ges språkliga förutsättningar för att kunna delta aktivt i samhället. Det finns preciserade strävansmål och uppnåendemål för respektive ämne. Uppnåendemålen är en lägstanivå som eleven ska ha nått för att bli godkänd i ämnet. Det finns definierade kriterier för betygen *Väl godkänd* samt *Mycket väl godkänd*. I kursplanen finns anvisningar som ska vara ett stöd för den betygssättande pedagogen och som behandlar bedömningens inriktning. I ämnet svenska som andraspråk betonas att bedömningen gäller:

elevens förmåga att använda svenska språket för olika syften i enlighet med sina egna behov och omgivningens krav (*Kursplanen i SVA*).

Andra förmågor som lyfts fram är en medvetenhet hos eleven som gäller såväl språkets betydelse, reflexion, kulturella värderingar som insikt om den egna språkutvecklingen.

I kursplanen konstateras att elevgruppen i svenska som andraspråk oftast är heterogen. Det kan vara stora skillnader i språkkunskaperna mellan eleverna i grupperna. Vissa av eleverna är födda i Sverige och andra har endast tillbringat en kort tid i landet. Gemensamt för dem alla är dock att de ska lära sig svenska språket samtidigt som de har ämnesundervisning och ska ta in nya kunskaper på sitt andraspråk. I det inledande skedet av andraspråksundervisningen visar man på vikten av att kunna sätta ord på tidigare kunskaper och erfarenheter, så att den kognitiva utvecklingen får fortsätta. Det bör alltså vara mer fokus på innehåll än på form.

Betydelsefullt inom ämnet svenska som andraspråk är att skapa förutsättningar för att i tal och skrift uttrycka komplicerade tankar utan för tidiga krav på formell korrekthet (*Kursplanen i SVA*).

Andra tankar som lyfts fram är *genusperspektiv* och *kulturella skillnader och likheter*. All undervisning bör genomsyras av den värdegrund som presenteras i inledningen till Lpo 94 om alla människors lika värde och jämställdheten mellan kvinnor och män (Se avsnitt 1.2). I kursplanen för svenska som andraspråk accentueras att man ska ha genusperspektiv på undervisningen, så att den blir så gynnsam som möjligt för båda könen. Man betonar också kopplingen mellan språk och kultur, och i undervisningen bör man lyfta fram andraspråkselevernars kulturella erfarenheter och stödja deras flerspråkiga identitet.

Centralt i ämnet svenska som andraspråk är att synliggöra likheter och skillnader mellan ursprungskulturens och det svenska samhällets synsätt och värderingar för att eleverna ska förstå den värdegrund den svenska skolan och det svenska samhället vilar på (*Kursplanen i SVA*).

Ett annat område som står i fokus inom ämnets karaktär och uppbyggnad är *litteraturens roll* i andraspråksundervisningen. Eleverna ska få litteraturkunskap och samtidigt upptäcka att litteraturläsning ger rika möjligheter att närma sig och förstå olika kulturer och på så sätt vidga sina referensramar. De får nya upplevelser som skapar förutsättningar för att kunna uttrycka sina egna tankar och känslor. Det *vidgade textbegreppet* förs fram i kursplanen, vilket innebär att det förutom skrivna texter även kan handla om bild, film, video eller avlyssning.

2. Syfte och forskningsfrågor

Syftet med undersökningen är att utröna huruvida de läromedel som ska undersökas motsvarar målen i grundskolans kursplan i svenska som andraspråk. Den aspekt som har valts ut för att avgränsa undersökningsområdet är kursplanens strävansmål. Anledningen till att jag har valt strävansmålen istället för *mål att uppnå*, är att Skolverket betonar att det är strävansmålen som ska styra undervisningen

I debatten om skolan hörs ofta att vi har fått en skola där kursplanernas mål att uppnå styr undervisningen. Men det som enligt kursplanerna ska styra inriktningen på undervisningen är mål att sträva mot. Det är dit undervisningen ska sikta när det gäller att utveckla elevernas kunskaper (Skolverket 2007:7).

När Lpo 94 kom var det många lärare som lade upp undervisningen utifrån mål att uppnå. Men senare anvisningar har varit tydliga med att påpeka att de målen är en miniminivå för att nå betyget godkänt, medan strävansmålen bör styra undervisningen och de målen sätter inga begränsningar för elevens kunskapsutveckling. Avsikten i undersökningen är att analysera vilken typ av uppgifter som finns i läroböckerna och se på vilket sätt de hjälper eleverna att utveckla olika förmågor och färdigheter. När böckerna granskas vill jag undersöka hur de är upplagda för att eleverna ska nå så långt som möjligt mot strävansmålen.

De forskningsfrågor som använts för att nå mitt syfte är:

- Får eleven möjlighet att utvecklas mot alla kursplanens strävansmål genom de uppgifter som finns med i läromedlet?
- Betonas vissa av strävansmålen mer än andra i läromedlet?
- Hur är läsbarheten i läromedlen?
- Hur är läromedlen strukturerade för att eleven ska nå så långt som möjligt mot strävansmålen? Vilka pedagogiska grundidéer finns?
- Skiljer sig de båda läromedlen åt? På vilka sätt i så fall?

3. Forskningsbakgrund

3.1 Ordförrådets betydelse för andraspråksinläraren

Vid skolstart beräknas ett enspråkigt barn ha ett ordförråd på 8000-10 000 ord, för att sedan utöka ordförrådet med ca 3000 ord per år

(Lindberg 2006:66). Det betyder att en elev som börjar på gymnasiet har ett ordförråd på 30 000-40 000 ord på sitt modersmål. För elever som läser svenska som andraspråk innebär det naturligtvis svårigheter att försöka komma ikapp jämnåriga, enspråkiga elever. De måste lära sig en vokabulär som de enspråkiga redan behärskar, samtidigt som de ska tillägna sig nya ord. En nederländsk undersökning visar att skillnaden i ordförrådets storlek höll sig konstant. Andraspråksinlärarna hade vid olika tidpunkter under skoltiden ständigt ett ordförråd där antalet ord var ca 1500 färre än förstaspråkstalarnas ordförråd (Hyltenstam 2004:66).

För att tillägna sig grunderna i ett språk räknar man med att det krävs en vistelsetid på 2-3 år i det nya landet (ibid. 51ff). Hyltenstam skriver att man då kan kommunicera i kontextbundna situationer och med ett relativt bra uttal. Det grundläggande ordförråd och de grammatiska strukturer som en infödd elev brukar behärska vid skolstart kallas *basen*. Då kan eleven kommunicera på ett vardagligt språk och meddela sig med omgivningen i situationsbunden kontext, menar Hyltenstam. Men för att kunna tillgodogöra sig ämnesundervisningen i skolan krävs det en *utbyggnad*, med ett betydligt större ordförråd och förmåga att tillgodogöra sig ett mer abstrakt språk. Eleverna behöver då kunna läsa och förstå läromedelstexter som är skrivna med fackord och ett komplext språkbruk. Att tillägna sig det här mer kunskapsinriktade språket tar 3-8 år beroende på ankomstålder, skriver Hyltenstam.

Det är skillnad på *receptivt* och *produktivt ordförråd*. Det receptiva ordförrådet, som handlar om att kunna förstå ett ord i ett sammanhang, är större än det produktiva hos såväl förstaspråkstalare som hos andraspråkstalare (Enström 2004:176). För att få ett större receptivt ordförråd menar Enström (ibid.180f) att det är viktigt att ta del av många olika sorters texter och samtidigt ha strategier för ordinläring. Andraspråksinlärare har ofta ett mindre receptivt ordförråd än infödda elever (Reichenberg Carlström 1998:6). Det är inte nödvändigt att kunna alla betydelseerna av ordet eller att exakt känna till nyansen när man hör eller läser ett ord. I produktiva situationer ställs betydligt högre krav då användaren bör kunna både uttal, stavning, grammatiska former samt behärska innebörden av ordet (Enström 2004:176).

För att eleven ska kunna tillägna sig ett andraspråk och utveckla sin språkbehärskning är ordförrådets storlek av största vikt. Ordförrådet anses vara den enskilt viktigaste faktorn för skolframgång för den som studerar på sitt andraspråk (Saville-Troike 1984, Holmegaard m.fl. 2006:149). Både det receptiva och det produktiva ordförrådet måste få utvecklas för att eleven ska kunna ta till sig ämnesundervisning och utveckla sina färdigheter.

Skolarbetet innebär språkanvändning i alltmer kognitivt krävande aktiviteter och uppgifter, när språket ska fungera både som ett avancerat tankeredskap och som ett verktyg genom vilket kunskaper ska utvecklas och redovisas (Holmegaard m.fl. 2006:152).

Inom OrdiLprojektet har man kartlagt ordförrådet i några läroböcker i naturorienterande ämnen och samhällskunskap för högstadiet och visar på lexikala drag som är typiska i lärobokstexter (ibid 149). Holmegaard m. fl. skriver att 95% av orden i en text bör vara kända av läsaren för att den ska kunna ta till sig och förstå innehållet. I lärobokstexter är det inte fackord och ämnesspecifika ord som vållar störst problem för eleverna, för de förklaras ofta i texten och läraren klargör betydelsen, eftersom de orden är obekanta för både enspråkiga elever och andraspråkselever (ibid.156f). Däremot kan ämnesneutrala läroboksord och icke-fackliga ord försvåra läsförståelsen genom att de inte förklaras vare sig i texten eller av läraren. Därmed uppfattar inte andraspråkläsaren helheten av textinnehållet. Vidare anser Holmegaard m.fl. (ibid. 168) att det är viktigt att förbereda och kontextualisera läsning av svåra lärobokstexter samt att eleverna får möta och använda ny vokabulär i olika sammanhang för att utveckla sitt ordförråd.

3.2 Skönlitteraturens betydelse i andraspråksundervisningen

Att läsa skönlitteratur är ett ofta förekommande inslag i andraspråksundervisning eftersom det ger en gemensam plattform att utgå ifrån vid diskussioner och språkutvecklande arbete (Bergman & Sjöqvist 2000:95ff). I föregående avsnitt behandlades Enströms forskning om läsningens betydelse för utveckling av det receptiva ordförrådet. Litteraturläsning ger många tillfällen till diskussioner runt ord och begrepp, vilket möjliggör växlingen mellan bas och utbyggnad i språkutvecklingen. I kursplanen slås det fast att eleven ska lära känna svensk skönlitteratur och även litteratur från andra delar av världen (*Kursplanen i SVA s.2*). Undervisningen ska dessutom sträva efter att skapa en lust hos eleven att läsa även på egen hand.

Bråbäck och Sjöqvist (2001:129) påpekar att eleven genom litteraturläsning får tillfälle att lära känna olika fiktiva personer och på så sätt får ta del av hur andra människor tänker. Det ges också möjlighet att få inblick i andra kulturer vilket skapar en medvetenhet om den egna identiteten och kulturen. Eleverna tränas i att uttrycka tankar och känslor som de skönlitterära texterna ger upphov till. De har olika erfarenhet av att diskutera på en hög abstraktionsnivå, men kan genom

klasskamraternas kommentarer och lärarens styrning utveckla den förmågan, menar Bråbäck & Sjöqvist (2001:136f). I mötet med texten och de andra eleverna märker de om de kan uttrycka sig effektivt så att andra kan uppfatta och förstå deras tankar.

Läsning är en betydelsefull faktor för att kunna tillgodogöra sig övrig ämnesundervisning i skolan och det är viktigt att skapa en positiv attityd till läsningen, anser Holmegaard & Wikström (2004:548). De visar också på att det är angeläget att eleverna får möta olika slags texter och att de ligger på lagom svårighetsnivå i förhållande till elevens kunskaper. *The input hypothesis*, som behandlas i avsnitt 3.4 om framgångsfaktorer för andraspråkselever, är betydelsefull i valet av skönlitterära texter för eleverna. De bör innebära en språklig och kognitiv utmaning för eleven för mesta möjliga utveckling. I mötet med skönlitterära texter skapas ett känslomässigt engagemang hos eleven som främjar läsning även av andra sorters texter som de träffar på i övrig ämnesundervisning, menar även Gibbons samtidigt som hon betonar att:

Vad andraspråkselever behöver är tillgång till en språkligt och kulturellt rik omgivning, en mängd olika lässtrategier och möjlighet att få utveckla en effektiv läsares alla roller (Gibbons 2006:119).

För att kunna ta till sig dessa strategier är *stöttning* oerhört betydelsefullt i litteraturläsningen, i synnerhet för andraspråkläsare. Gibbons (2006:29) redogör för betydelsen av att eleven får stöttning, ett tillfälligt stöd, av läraren för att sedan kunna klara uppgifterna på egen hand. Stöttnings ska vara framtidsorienterad och leda eleven framåt i utvecklingen. Det går hand i hand med Vygotskijs teorier om zonen för närmaste utveckling (Vygotskij 1934:334). Först behöver ett barn hjälp och stöd för att så småningom klara det helt på egen hand. Läraren måste ha genomtänkta aktiviteter inför, under och i bearbetningen av litteraturläsning (Gibbons 2006:120ff). För att få ut så mycket som möjligt av litteraturen, både i den egna läsoplevelsen och i tankeutbytet med andra människor, är det av stor betydelse att bearbeta texten på olika sätt i läsningens olika skeden.

Som nämndes i inledningen till det här avsnittet har skönlitteratur en central roll i kursplanen i svenska som andraspråk och användningen av olika skönlitterära texter i undervisningen har många fördelar (Bergman & Sjöqvist 2000:95ff). Det ger rika tillfällen att uttrycka sig i såväl tal som skrift och eleven ges möjlighet att få syn på sina egna tankar. Vidare menar Bergman & Sjöqvist att eleverna får reflektera, förklara, diskutera och argumentera.

3.3 Språket i läromedel

Inom läsforskning brukar man tala om begreppen *avkodning* och *förståelse* (Reichenberg Carlström 1998:3). Att koda av texten innebär att man ska kunna uppfatta och tyda bokstäver och ord till en helhet, att kunna läsa av texten. Därmed inte sagt att läsaren förstår innehållet i det lästa utan det handlar mer om en teknisk process. Det tar tid att automatisera den här processen, för att sedan kunna fokusera på innehållet i det lästa, menar Reichenberg (1998:3). Läsförståelsen sker på en högre kognitiv nivå och handlar om att kunna tolka det lästa, dra slutsatser och att kunna referera till egna erfarenheter. Bloom har kategoriserat olika nivåer i den kognitiva förmågan (Holmegaard & Wikström 2004:542f). Först handlar det om att återge fakta, sedan att kunna beskriva och jämföra för att så småningom kunna analysera, dra slutsatser och värdera kunskapen. Dessa förmågor krävs för den mer situationsberoende språkanvändningen som Cummins talar om (se avsnitt 3.4).

Läroböcker ska i första hand förse läsaren med fakta och kunskap, men fungerar även som en språklig förebild för eleverna, skriver Melander (2003:144ff). De texter och textstrukturer som de möter bildar mönster för dem om hur olika texter brukar se ut. Språket i läromedel får därför anses spela en stor roll i elevernas språkutveckling. Det finns emellertid undersökningar (Melander 2003) som visar att lärobokstexterna inte lyckas leda till en djupare förståelse av innehållsstoffet. Det förefaller som om eleverna har svårt att se helheten och istället får med sig ytliga kunskaper: ”enskilda och lösryckta fakta memoreras utan att samband och helheter uppmärksammas”(ibid.144).

Inom kommunikationsanalys talar man om sändare och mottagare (Hellspång 2001:55). Bakom varje text finns en författare som har ett syfte med sina ord, sändaren, och som sedan vänder sig till en tänkt läsare för att förmedla ett speciellt innehåll, till en mottagare. En lärobok har en tydlig mottagare i eleven och för att innehållet i läroboken ska nå eleven har läsbarheten en avgörande roll, menar Hellspång. När man genomför en läsbarhetsanalys av en lärobokstext är det ett flertal aspekter som måste beaktas. Man ser till läsarens erfarenhet, intresse och motivation för att se hur tillgänglig en text är för specifika läsare. Det grafiska utseendet på texten undersöks också, t.ex. stil, tryck, styckenas längd, bilder m.m. Rent språkligt kontrolleras hur meningsbyggnad ser ut, om det är många svåra ord och hur bindningar mellan olika led ser ut, fortsätter Hellspång. I analysen granskas också

textinnehållet, om det kan vålla svårigheter att uppfatta huvudtankarna och hur innehållsstrukturen ser ut. Slutligen provas vilken social kompetens texten kräver, om den har ett lämpligt tilltal till den tänkta mottagaren (ibid 85ff).

Det är inte alltid enkelt att hitta lämpliga texter för olika elever i undervisningssammanhang. Är texterna för lätta tappar eleven intresse och är de för svåra uppstår frustration och eleven kanske ger upp. För att en läsare ska kunna tillgodogöra sig en text bör 90-95 % av orden förstås utan problem. Då blir undervisningen som mest effektiv (Lundberg & Reichenberg 2008:73). För att stötta och leda läsaren framåt i en text är *koherens* och *kausalitet* viktigt, påpekar Lundberg & Reichenberg. I synnerhet för barn och icke erfarna läsare spelar dessa faktorer en stor roll. Det hjälper dem att se samband och förstå helheten.

En skriven text inrymmer således mer eller mindre tydliga kohesiva band som kittar samman de olika meningarna och skapar ett intryck av sammanhang och flyt (Lundberg & Reichenberg 2008:34).

Om texten därtill har en tydlig *röst*, som drar in läsaren i texten och hjälper till att skapa ett sammanhang som engagerar läsaren, ökar läsförståelsen. Om eleven kan identifiera sig med en person i texten blir det lättare att ta till sig och förstå innehållet, skriver Liberg (2001:170). Litterära texter karaktäriseras av mer deltagaraktiva drag och det kan vara en stor hjälp, i synnerhet när det handlar om nya ämnen eller ett andraspråk, fortsätter Liberg. Reichenberg (2000) menar att om dessutom orsakssamband tydliggörs, som förklarar hur olika fenomen och händelser hänger ihop, förbättras läsförståelsen och eleven får lättare att läsa mellan raderna.

lärobokstexter som försetts med de språkliga variablerna röst och kausalitet gör att elevernas läsförståelse ökar samtidigt som de blir bättre på att inferera (Reichenberg 2000:173).

Texter som innehåller många svåra ord och har en hög grad av skriftspråkligt språkbruk vållar naturligtvis problem för andraspråkläsare (Liberg 2001:163f). De får lägga stor kraft och energi på avkodningen och därmed försvåras läsförståelsen. Läromedelsförfattare och forskare är dock inte eniga om huruvida texter bör förenklas och i så fall på vilket sätt. Förenkling av ordförråd och grammatik kan leda till ett konstruerat språk som inte blir naturligt och som eleverna aldrig kommer att möta i den språkliga verkligheten (Lundberg & Reichenberg 2008:25). Enligt undersökningar gynnas alla läsare av att det finns tydliga språkliga samband i texten (ibid 47). Att

förtydliga orsaks- och verkanssamband hjälper däremot enbart de läsare som har begränsade förkunskaper, men för mer erfarna läsare blir utmaningen inte tillräcklig.

För att ta till sig en text är det inte enbart de skrivna orden som talar, utan struktureringen av innehållet och den grafiska bilden är betydelsefull för hur läsaren tar till sig informationen (Melin 1995:77ff). I en undersökning som har studerat den grafiska utformningen av läromedel framkommer att fakta presenteras på en mängd olika sätt, med t.ex. färgade faktarutor, punktlister, pratbubblor och rika illustrationer (ibid).

3.4 Framgångsfaktorer för andraspråksinlärare

Genom den forskning som bedrivs inom ämnet svenska som andraspråk går det att specificera flera faktorer som är särskilt gynnsamma för att andraspråksinläringen ska bli framgångsrik. Förutom de ovan nämnda är fortsatt utveckling av modersmålet en viktig faktor för att förkovras i sin andraspråksprogression.

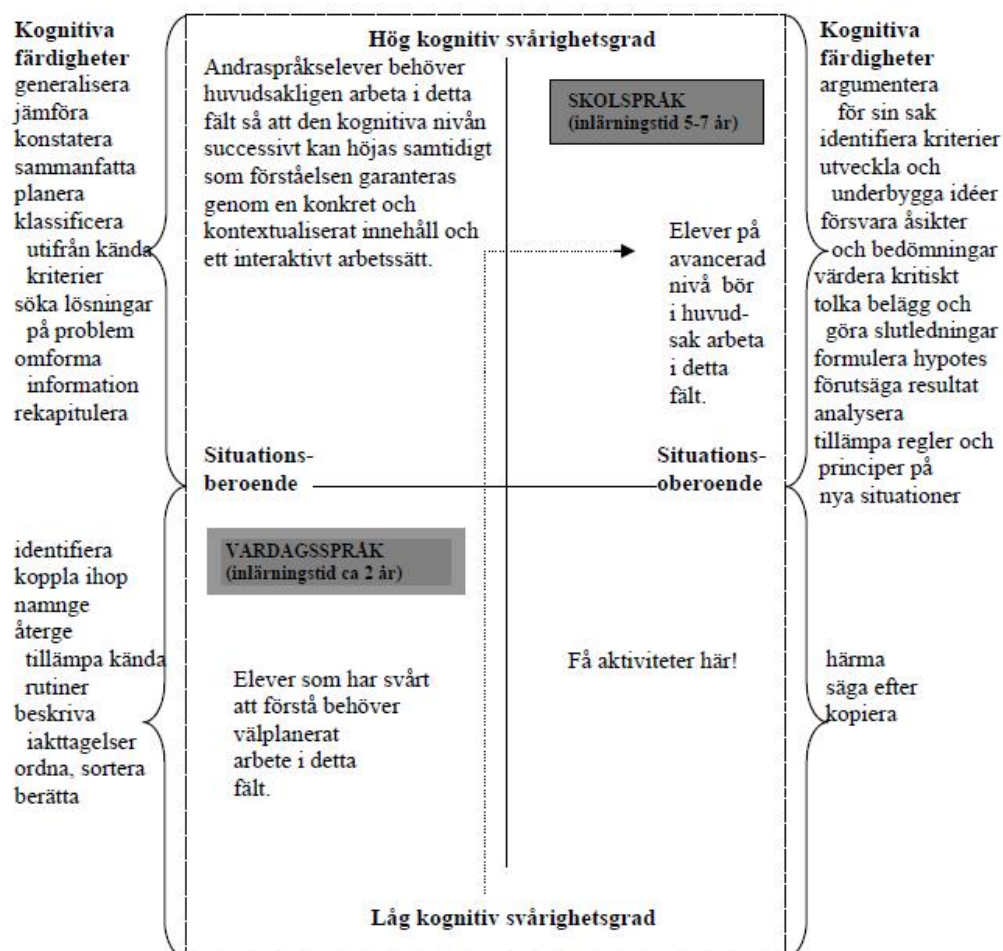
Forskarna konstaterar att ju solidare en elevs utveckling av tänkande och lärande är på förstaspråket, desto snabbare kommer hon att göra framsteg i andraspråket (Axelsson 2004:518).

Mycket av forskningen idag visar på att modersmålsundervisning har en positiv effekt för skolframgång även i andra ämnen (Nygren Junkin 2006:222). Det visar sig också i betygsstatistik att elever som deltar i modersmålsundervisning når ett högre genomsnittligt meritvärde än de elever som inte deltar (Skolverket 2008:71).

Det har stor betydelse för eleven vilka muntliga och skriftliga texter den möter i skolsammanhang och på sin fritid, det s.k. *inflödet*. Om ord, grammatiska strukturer och uttal ligger på en något svårare nivå än det som eleven redan klarar av kan eleven tillägna sig nya språkliga kunskaper, det som Krashen kallar *the input hypothesis* (Lightbown & Spada 2006:37). Det är viktigt att analysera på vilken språklig nivå eleven befinner sig och sedan hitta adekvata texter som är lagom utmanande för eleven. Om inflödet av både det talade och skrivna språket som eleven möter ligger en nivå över där eleven själv befinner sig blir den språkliga utvecklingen som mest gynnsam.

Det är angeläget för eleven att få kognitiv utmaning även om språkutvecklingen inte har kommit så långt. Särskilt äldre nybörjarelever måste få den stimulansen för att fortsätta sin intellektuella och kognitiva utveckling. Därför måste läraren hitta

adekvata uppgifter för varje individ. För att stötta eleven i tankekrävande uppgifter bör läraren ge en rik kontext och visa på ett konkret innehåll. Forskaren Jim Cummins har presenterat en modell med fyra fält där han i en lodrät linje ser ett kontinuum från en låg till en hög kognitiv svårighetsnivå (Abrahamsson & Bergman 2005:22ff, Holmegaard & Wikström 2004:545).

Figur 1 Cummins modell för andraspråkselevernas språk- och kunskapsutveckling (Cummins, Holmegaard & Wikström 2004:545)

I en korsande vågrät linje tänks från vänster ett situationsbundet, konkret sammanhang till ett situationsoberoende på högersidan. Han menar att undervisningen i initialskedet bör vara situationsbunden och med en låg kognitiv svårighetsgrad, för att allteftersom bli mer utmanande och krävande. Det viktiga är dock att ha en rik kontext som stöd för eleven till en början. Så småningom kan innehållet bli mer

situationsoberoende då eleven behärskar ett mer abstrakt förhållningssätt (Cummins 1994:42).

4. Material

Det material som kommer att undersökas i den här uppsatsen är två olika basläromedel i svenska som andraspråk. I serien *Tre gånger svenska – Texter i teman* är det Textbok 2 samt Övningsbok 2 som kommer att utforskas (Arvidsson m.fl 1999a,b). Dessa två böcker anser jag kan betraktas som likvärdiga med Lärobok 8 i serien *Kom igång!* som är en s.k. allt-i-ett-bok (Wewel & Lyberg Mogensen 2009a). I undersökningen inkluderas även lärarhandledningarna.

Båda läromedlen vänder sig till elever på mellannivå och därför finner jag dem jämförbara. I förordet till lärarhandledningen för *Tre gånger svenska – Texter i teman* står det att det främst är avsett för elever som nått mellannivå och är på väg mot avancerad nivå (Arvidsson m.fl. 2000). Även i lärarhandledningen till *Kom i gång!* uttrycks det att läromedlet är tänkt för elever på mellannivå (Wewel & Lyberg Mogensen 2009b:4).

De läromedel som kommer att granskas ingår i en serie med vardera tre böcker samt tillhörande lärarhandledning. I syfte att avgränsa undersökningen och anpassa materialets storlek till en C-uppsats har en lärobok från respektive serie valts ut. *Kom igång* är ett nytt läromedel (utgivet 2009) och 7:ans lärobok och lärarhandledning är ännu inte utgivna. Det är anledningen till att bok nummer två i respektive serie har valts ut.

Författarna till *Kom igång!* har också gjort en läsebok som de säger passar till alla årskurser men i beskrivningen står det att: ”Texterna i läseboken passar särskilt bra för elever i förberedelseklass, som befinner sig på det senare stadiet av nybörjarnivå” (www.nok.se/laromedel). Jag har därför valt att inte ta med den läseboken i min undersökning, eftersom jag anser att den inte helt stämmer överens med den målgrupp som avsetts.

Termen läromedel används när både elevbok och lärarhandledning avses medan lärobok syftar på elevböckerna.

5. Metod

I den här studien kommer en dokumentanalys att göras av läromedel i SVA och undersökningsmaterialet har begränsats till två olika undervisningsmaterial. I undersökningsförfarandet kommer innehållet i de två läromedlen att analyseras och jämföras mot strävansmålen i svenska som andraspråk. Alla texter och uppgifter i läroböckerna går igenom för att sedan systematiseras och kategoriseras utifrån strävansmålen. Jag ska efterforska regelbundenheter och se om några mönster träder fram. Sedan vidtar tolkningsprocessen och utmaningen att försöka tyda och interpretera resultatet.

5.1 Deskriptiv och komparativ metod

För den här dokumentanalysen har en deskriptiv och komparativ metod valts. Genom detaljerade och grundliga beskrivningar av ett fenomen (Patel & Davidsson 2003:13), i det här fallet läromedel, avser jag att få svar på forskningsfrågorna och därmed uppnå mitt syfte. I den jämförande analysen mellan de två läromedlen anser jag en komparativ metod vara passande (Stukát 2005:53).

I kursplanen för svenska som andraspråk finns det fjorton strävansmål upptagna och dessa har jag numrerat (se bilaga 1). Strävansmålen handlar om att utveckla ett flertal förmågor, att få utveckla sin fantasi, att skapa lust hos eleven, att öka kunskaperna i och om svenska språket och bli en medveten inlärare.

För att tydliggöra analysen har jag tillåtit mig att dela in strävansmålen i fyra olika kategorier. Det innebär givetvis svårigheter att göra en sådan indelning, eftersom det inte alltid finns tydliga, skarpa gränser mellan de olika målen och vissa mål kan upplevas gå in i varandra. Det är inte lika många mål i varje kategori och det finns ingen värdering mellan de olika kategorierna. Jag är medveten om att det är en tolkning från min sida och att man skulle kunna göra kategoriseringen på ett annat sätt, men jag anser ändå att det här är en fungerande indelning.

5.2 Läsbarhetsanalys

I studiet och analysen av lärobokstexterna kommer också en textanalys att göras för att se hur tillgängliga texterna är för målgruppen. Modellen för analysen har hämtats från Lennart Hellspungs *Metoder för brukstextanalys* (2001). I boken presenteras ett flertal olika

analysmodeller och för den här undersökningen har läsbarhetsanalysen valts ut. Den modellen anser jag vara lämplig för den här typen av text.

Bäst passar det att analysera läsbarheten för texter som är klart informativa. Exempel är instruktioner, läroböcker, upplysande broschyrer och populärvetenskapliga artiklar (Hellspong 2001:86).

Modellen, som kommer att användas i läsbarhetsanalysen av några brödtexter i läroböckerna, sammanfattas av Hellspong i fem punkter:

1. lässituationen
2. textens grafiska form
3. textens språk
4. textens innehåll
5. textens sociala funktion

5.2.1 Läsbarhetsindex (LIX)

LIX står för läsbarhetsindex och är en mekanisk metod som kan användas för att avgöra hur lättläst eller svårläst en text är. Man räknar ut medeltalet ord per mening, ord med fler än sex bokstäver och får fram ett index. Metoden utvecklades av Björnsson på 1960-talet och har använts i många undersökningar av lärobokstexter (Melander 1995:33). Den har också debatterats och ifrågasatts för att vara alltför stereotyp, och att lättlästa texter främst inte har med meningslängd att göra. Melander menar att den ändå kan ge en indikation på hur lättillgänglig en text kan vara.

5.3 Genomförande

I undersökningen kommer läroböckernas alla texter, uppgifter och övningar att gås igenom. De kommer att jämföras mot fyra kategorier som presenteras nedan och placeras in i passande kategori. Lärarhandledningarna (se kapitel 4) kommer att undersökas för att utreda hur man arbetar mot strävansmålen. I studien kommer också en efterforskning göras för att se om alla kategorier finns representerade och om vissa kategorier fokuseras mer än andra. Uppgifterna i böckerna kommer att studeras för att se på vilket sätt eleverna stimuleras att nå så långt som möjligt mot respektive strävansmål.

En läsbarhetsanalys kommer också att genomföras på vissa avsnitt av brödtexten i läroböckerna (se bilaga 3). Några av de informativa och

instruerande texter som vänder sig till eleven kommer att analyseras utifrån Hellsongs analysmodell för läsbarhet. Dessutom kommer läsbarhetsindex (LIX) att räknas fram för några textavsnitt i läroböckerna (se bilaga 3). De båda läromedlen kommer slutligen att jämföras för att se om de skiljer sig åt och i så fall på vilket sätt.

Här nedan presenteras min kategoriindelning och inom parentes står de strävansmål som jag har klassificerat till respektive indelningsgrupp.

- Förmågan att läsa, förstå och uppleva (strävansmål nr 1,6,7,11)

Den första gruppen inbegriper förmågan att läsa olika slags texter och med varierande svårighetsgrad. Det kan vara skiftande texttyper och olika sorters medier. Möjligheten att förstå svensk skönlitteratur och svensk kultur omfattas också i den här kategorin, samt att läsa skönlitteratur från andra delar av världen. Till den här kategorin hör också förmågan att tolka, värdera och kritiskt granska olika typer av text.

- Förmågan att uttrycka sig i tal och skrift (strävansmål nr 2,3,5,10,13)

Den andra kategorin i min indelning innefattar förmågan att kunna uttrycka tankar, känslor och åsikter, såväl muntligt som skriftligt. Skriftligt innebär både för hand och med ordbehandlingsprogram. Det handlar också om att träna upp en språklig säkerhet. Här inryms dessutom målet att utveckla lust att uttrycka sig och skapa med hjälp av språket. Att skriva för olika syften och att lära sig bearbeta sina egna texter innefattas också i den här gruppen.

- Språkets uppbyggnad (strävansmål nr 8,9,12)

Till den här kategorin inbegrips kunskaper om grammatiska strukturer och mönster, samt ordkunskap. Att på olika sätt tillägna sig ett rikt ordförråd och lära sig om språkets uppbyggnad och utveckling innefattas i den här gruppen. Dessutom inkluderas kunskap om mediernas språk och funktion.

- Medvetenhet om språkutveckling (strävansmål nr 4,14)

Att lära sig om sitt eget lärande omfattas i den fjärde kategorin. Det handlar om en medvetenhet om hur man lär sig, hur man kan bearbeta sina texter och kunskap om språkutveckling.

Jag är medveten om att jag inte kommer att nå några generaliserbara resultat genom den här kvalitativa, komparativa studien. De svar som

framkommer gäller enbart de två läromedel som analyseras i just denna uppsats och slutsatserna handlar om tolkningar och inte matematiskt mätbara resultat.

Sanna, objektiva och tillförlitliga resultat i den mening som ofta diskuteras inom naturvetenskaplig forskning motsvaras i kvalitativ forskning av rimliga och trovärdiga tolkningar. (Stukát 2005:129)

Även om det innebär att man inte kan dra några vidare, jämförande slutsatser bland andra läromedel än just dessa två, är förhoppningen ändå att se några allmänna tendenser om hur läromedel motsvarar kursplanen och dess strävansmål.

6. Resultatredovisning

I resultatredovisningen ger jag först en allmän beskrivning av de centrala tankarna för respektive läromedel i 6.1 och 6.2, där de grundläggande pedagogiska idéerna presenteras. Därefter görs en genomgång av elevböckerna där elevuppgifterna redovisas i tabellform (6.3 - 6.6) under de fyra kategorier som det redogjordes för i metodavsnittet. **Antalet** uppgifter ger inget entydigt svar på huruvida läromedlen lever upp till strävansmålen för vederbörlig kategori, men siffrorna kan ändå ge en fingervisning om var tyngdpunkten ligger i de båda läromedlen. Efter varje tabell i avsnitt 6.3-6.6 presenteras metodiska tankar och idéer i punktform för respektive läromedel. Sist i resultatredovisningen, 6.7, presenteras utgången av läsbarhetsanalysen, LIX-beräkningen inkluderad.

Den analys som har gjorts av resultatet och diskussionen av densamma har skrivits i en *kommentar* efter varje avsnitt i resultatredovisningen.

6.1 Tre gånger svenska - Texter i teman

Hela läromedlet utgår från litteraturläsning och författarna lyfter fram litteraturläsning som den bas som undervisningen bör bygga på. I mötet med litterära texter får eleven ta del av andras tankar och stimuleras också till egen reflexion, anser författarna. I diskussioner med andra uppmuntras de att formulera sina egna tankar och känslor. I lärarhandledningen betonas att texterna bör väljas främst utifrån en innehållsaspekt och inte utifrån svårighetsgrad. Varje temaområde har en längre skönlitterär text där svårighetsnivån ligger något över

elevernas språkliga nivå. Är det komplicerade texter för eleverna bör man istället lägga mycket tid på att förbereda och bearbeta textläsningen så att eleverna ändå kan tillgodogöra sig innehållet, skriver författarna. Genom att utgå från olika sorters texter får eleverna möjlighet att träna olika moment och tillfällen till språklig utveckling.

I övningsbokens förord till läraren understryks vikten av ett gott ordförråd för att kunna tillgodogöra sig undervisningen i skolans olika ämnen. Man betonar också vinsten med att lära sig ord i ett sammanhang och att övningarna därför utgår från semantiska fält.

I lärarhandledningen beskrivs olika metoder för hur man kan arbeta med bl.a. portfoliomethoden och problembaserat lärande. Där finns också förslag till arbetsgång och uppföljning inom varje temaområde. Till respektive tema finns en läxuppgift, vars syfte är att uppmärksamma eleverna på att inläring sker även i språkmiljön utanför skolan.

Böckerna är indelade i tre teman med texter som knyter an till respektive tema. I textbok 2 är de tre temana *Att vara tonåring*, *Rädsla och mod* samt *Lag och rätt*. Det finns olika slags texter att läsa och efter varje text finns diskussionsuppgifter och skrivuppgifter. I övningsboken får eleven arbeta med ordkunskap knuten till de olika temaområdena.

6.2 Kom igång!

I förordet och inledningen till lärarhandledningen beskriver man hur man kan arbeta med de olika färdigheterna *läsa, skriva, tala och lyssna*. Dessutom framhåller författarna att förutom dessa fyra färdigheter, som brukar betonas i svenskämnet, bör man lägga till en femte, att *tänka*. Denna färdighet måste eleven få stor möjlighet att träna och utveckla. Författarna understryker vikten av att stimulera och uppmuntra eleverna vad det gäller läslust och skrivglädje. De ger konkreta tips på hur man kan lyckas med det. I inledningen finns också ett avsnitt som behandlar modersmålet, där författarna uppmanar lärare att ibland låta eleverna få diskutera på sitt förstaspråk för att därigenom kunna fokusera på innehållet i första hand.

Det finns lärarhandledning till varje kapitel med tips och kopieringsunderlag på hur man kan arbeta med respektive arbetsområde. Varje kapitel i lärarhandledningen inleds med uppvärmningsförslag som syftar till att introducera arbetsområdet och rikta in eleverna mot det aktuella ämnet.

Elevboken är indelad i 10 arbetsområden och för varje kapitel finns det en målpresentation i inledningen och en elevutvärdering som avslutning. Vid alla uppgifter i boken anges syftet med uppgiften. De

arbetsområden som finns med i 8:ans bok tränar de fem färdigheterna som nämndes tidigare och vissa kapitel fokuserar särskilt på språkets uppbyggnad, t.ex. alfabetet, ordkunskap, skrivregler och grammatik.

Kommentar

De likheter som finns i läromedlen är att båda framhåller läsningen som något essentiellt. Eleverna ska känna en lust att läsa och den gemensamma upplevelsen i läsningen framhävs i båda böckerna. Att utgå från ett kontextbundet sammanhang, som beskrivs av Cummins i 3.4, hjälper eleverna till reflexion och värdering i sin kognitiva utveckling. Båda läromedlen har lärarhandledningar med många tips och förslag på hur man kan arbeta med olika moment.

Det som skiljer läromedlen åt är främst strukturen. *Tre gånger svenska* har tre stora teman som alla texter och uppgifter utgår ifrån, medan *Kom igång* är indelad i tio kapitel med olika stoff. Andra skillnader är att i *Kom igång* uppmanas eleverna att använda sig av sitt modersmål i olika uppgifter och i skrivundervisningen används modelltexter för genreskrivande. I *Tre gånger svenska* framhålls portfolio och PBL som pedagogiska metoder och det finns explicita läsuppgifter för att medvetandegöra eleverna om att språkinläring sker även utanför skolan.

6.3. Kategori 1. Förmågan att läsa, förstå och uppleva

Här redovisas de uppgifter som har systematiserats till kategori 1. De förmågor som ingår preciseras i metodavsnittet 5.3. Somliga av diskussionsuppgifterna innehåller både tolkning och värdering så därför har jag i vissa fall placerat en och samma uppgift i både kategori 1 och kategori 2. Läsuppgifternas olika texttyper samt diskussionsuppgifterna finns preciserade i bilaga 2.

Tabell 1 Antal uppgifter som har placerats i kategori 1

	Texter att läsa	Diskussionsuppgifter Läsa och förstå	Diskussionsuppgifter Tot
Tre ggr svenska	56	84	142

t-bok			
Tre ggr svenska	–	13	18
ö-bok			
Kom igång	27	17	21

Litteraturläsning är centralt i läromedlet *Tre gånger svenska* och det är betydligt fler texter att läsa i den läroboken, enligt tabell 1. Efter varje text finns en återkommande struktur med uppgifter "Att tala om" vilket förklarar antalet diskussionsuppgifter.

Tre gånger svenska

- Vinsten med att läsa böcker framhävs
- Uppgifter där eleven ska reflektera över sin egen läsning
- Tips på hur eleven kan arbeta med skönlitteratur
- Diskussionsuppgifter efter varje text

Kom igång

- Framhålla att läsning inte får stanna vid avkodning och ordförståelse. Tänkandet accentueras
- Utveckla elevens förmågor att se samband och dra generella slutsatser
- Viktigt att skapa läslust hos eleven. Läraren måste förmedla entusiasm
- Eleven bör få texter som ligger något över den egna förståelsenivån
- Bra att läsa tillsammans. Det ger eleven stöttning och gruppen får en gemensam läsoplevelse.
- Eleven uppmuntras att läsa på sitt modersmål

Kommentar

Värdet av att ge eleverna texter som ligger något över deras egen språkliga nivå tas upp i båda böckerna vilket knyter an till Krashens forskning om *the input hypothesis* som presenterades i 3.4. Det vidgade textbegreppet förekommer i läroböckerna om än sparsamt. I båda läromedlen finns uppgifter som utgår från bilder istället för text och i *Kom igång* finns en CD med texter inlästa för lyssning, men film eller video nämns inte i någon av böckerna. Bråbäck & Sjöqvists forskning visar på de positiva effekter som skönlitteratur i undervisningen kan ge

(se avsnitt 3.2) och just litteraturläsning får stort utrymme i *Tre gånger svenska*. I diskussionsuppgifterna får eleven möjlighet att utveckla de olika kognitiva nivåer som Bloom beskriver (se avsnitt 3.3). Först tränas de att återberätta och beskriva för att så småningom ha förmågan att analysera och dra egna slutsatser.

6.4 Kategori 2. Förmågan att uttrycka sig i tal och skrift

Här följer de uppgifter som har systematiserats till kategori 2 och de förmågor som ingår preciseras i metodavsnittet 5.3. Skrivuppgifternas innehåll och diskussionsuppgifterna redovisas i bilaga 2.

Tabell 2 Antal uppgifter som har placerats i kategori 2

	Skriv- uppgifter	Diskussionsuppgifter Reflektera och värdera	Diskussions uppgifter Tot
Tre ggr svenska t-bok	44	74	142
Tre ggr svenska ö-bok	16	5	18
Kom igång	19	7	21

I *Tre gånger svenska* följs varje text av uppgifter ”att tala om” samt uppgifter ”att skriva om” vilket gör att ett stort antal av lärobokens uppgifter har placerats i kategori 2.

Tre gånger svenska

- Uppslagsdel med förslag på hur eleven kan utveckla sitt skrivande, t.ex. kortskrivning, tankekarta, flödesskrivning och sammanfattning
- Råd för hur eleven kan stärkas i att uttrycka tankar och känslor, t.ex. åsiktstorg samt text och tanke
- Eleven uppmuntras till kortskrivning som förberedelse inför diskussionsuppgifterna

Kom igång

- Varje lektion bör inledas med kortskrivning. Stimulerar även elevens kognitiva utveckling
- Många möjligheter att uttrycka sig är viktigt för språkutvecklingen
- Många samtal och diskussioner så att varje elev får mycket talutrymme
- Använda sig av modelltexter för att medvetandegöra eleven om texters olika syften. Skriva gemensamma texter för att tydliggöra olika genrer
- Större vikt vid innehåll än form i skrivundervisningen

Kommentar

Tre gånger svenska ger tydligt uttryck för att läromedlet baseras på litteraturläsning och följaktligen betonas särskilt kategori 1 och 2. De förmågor som handlar om att läsa, förstå och uppleva samt att uttrycka sig i tal och skrift fokuseras och tränas på en mängd olika sätt. Även om antalet uppgifter inte är så många i elevboken i *Kom igång* läggs ändå stor tyngdvikt vid kategori 2, anser jag. Det är stort fokus på att stimulera elevernas skrivlust och varje lektion bör inledas och avslutas med kortskrivning. Det konkreta skrivandet knyter an till det kontextbundna stöd som Cummins beskriver och som sedan bör leda till mer kognitivt utmanande uppgifter (se avsnitt 3.4). Det betonas att eleven bör få uttrycka sig i olika sammanhang, vilket utvecklar det produktiva ordförrådet. Det behandlas i Enströms resonemang om ordförrådets betydelse för andraspråksinläraren (se avsnitt 3.1). I denna kategori inbegrips strävansmålet att eleven ska lära sig att använda ordbehandlingsprogram och i *Kom igång* uppmanas eleven ibland att skriva på datorn vilket inte nämns i *Tre gånger svenska*.

6.5 Kategori 3. Språkets uppbyggnad

Här följer de uppgifter som har systematiserats till kategori 3. De förmågor som ingår preciseras i metodavsnittet 5.3.

Tabell 3 Antal uppgifter som placerats i kategori 3

	Språkets uppbyggnad
Tre gånger svenska t-bok	–
Tre gånger svenska	46

ö-bok	
Kom igång	88

Det finns ingen explicit grammatikundervisning i *Tre gånger svenska* och övriga ordkunskapsövningar och andra uppgifter som rör språkets uppbyggnad finns i övningsboken. Enligt tabell 3 finns det många uppgifter som tränar språkets uppbyggnad i *Kom igång*.

Tre gånger svenska

I förordet till läraren skriver författarna uttryckligen att man inte har tagit med vanliga grammatikmoment, eftersom de anser att grammatiska övningar på den här nivån måste anpassas till respektive elev. Vidare anser de att utifrån analys av elevens muntliga och skriftliga produktion kan läraren ge ”den undervisning gällande språkets formsida som behövs för att de ska kunna gå vidare i sin språkutveckling” (Arvidsson m.fl 2000:13). I övningsboken finns det många uppgifter som syftar till att utöka ordförrådet. En av läxuppgifterna inriktar på sig att eleverna under en vecka ska studera nyhetsbevakning i massmedia, vilket ger kunskap om olika mediers språk och funktion.

Kom igång

- Några kapitel i boken behandlar: alfabetet, ordkunskap, rättstavning, skrivregler och grammatik
- Medvetandegöra eleven om olika medier, i synnerhet Internet
- Eleven ska reflektera och upptäcka samband i informationsflödet så att de inte stannar vid att klippa och klistra ihop den information de finner
- Eleven ska bli medveten om stilnivå och olika syften med sitt skrivande, t.ex. ”chattspråk” kontra korrekt skriftspråk

Kommentar

Båda läromedlen framhåller vikten av ett gott ordförråd och många av uppgifterna i böckerna syftar till att utöka och fördjupa elevens ordförråd. Det stämmer väl överens med OrdiLprojektets forskning om ordförrådets betydelse för framgångsrik andraspråksutveckling som togs upp i avsnitt 3.1. Vissa av målen i kategori 3 betonas i båda läromedlen och då särskilt målet att tillägna sig ett rikt ordförråd. Däremot läggs det större vikt vid grammatiska uppgifter och stavningsövningar i *Kom igång*. Där finns fler uppgifter som tränar språkets uppbyggnad och som visar på språkets ständiga utveckling och det görs också jämförelser mellan olika språk. Genom att lyfta fram och jämföra olika modersmål

stärks elevens flerspråkiga identitet vilket poängteras i kursplanen i SVA (se avsnitt 1.2.1)

6.6 Kategori 4. Medvetenhet om språkutveckling

Här redovisas de uppgifter som handlar om hur eleven tränas i att lära sig om sitt eget lärande och sin egen språkutveckling.

Tre gånger svenska

- Ett strävansmål finns i inledningen till varje temaområde. Författarna beskriver vad målet innebär
- Utvärdering i övningsboken efter varje temaområde med frågor där eleven reflekterar över sin egen språkutveckling
- Genom portfolio och kursdagbok ska eleven bli medveten om sin progression i ämnet
- Man bör arbeta utifrån skrivprocessen för att eleven ska utveckla sin förmåga att bearbeta sina texter

Kom igång

- Eleven ska sätta upp tre mål för läsåret i sin bok och i slutet av boken görs en utvärdering av målen
- Samtliga kapitel avslutas med en utvärdering av arbetsområdet
- Varje lektion bör inledas och avslutas med kortskrivning för att medvetandegöra eleven om sin egen inläring
- Diskussioner på elevens modersmål uppmuntras. Att använda sina olika språkkunskaper ska ses som en positiv strategi och bidrar till en medvetenhet om språkutvecklingen
- Det finns en uppgift med kamratrespons, för att eleven ska lära sig att bearbeta sina texter efter råd från kamrater

Kommentar

Kategori 4 får ett stort utrymme i båda böckerna och intentionen att få reflekterande och medvetna elever framgår tydligt. Strävansmålet att lära sig bearbeta sina texter betonas starkare i *Tre gånger svenska* då det står i lärarhandledningen att eleverna bör arbeta med skrivprocessen, där responsarbetet är en del. I *Kom igång* uppmuntras eleverna att använda sig av sitt modersmål och göra jämförelser mellan olika språk i flera av uppgifterna. I avsnitt 3.4 rapporteras om både Axelssons och Nygren Junkins forskning, som visar att den fortsatta utvecklingen av modersmålet är betydelsefull även för andraspråsutvecklingen. Något som främjas i *Kom igång*.

6.7 Läsbarhetsanalys

Jag har valt att göra läsbarhetsanalys på brödtexterna, dvs. de introducerande texterna till ett nytt kapitel eller de instruktioner som finns för eleverna till olika uppgifter. Dessa texter finns presenterade i bilaga 3 där även LIX-beräkningen finns med.

Lässituationen för läsarna av de här texterna är att de inte har valt dem frivilligt, utan ska läsa dem i skolsammanhang där de kan vara utsatta för störningar av olika slag. Läsmålen för den aktuella målgruppen är att tillägna sig instruktioner samt att få en bakgrund och inledning till ett nytt arbetsområde. Det kan vara stora individuella skillnader mellan läsarna, men i klassrummet kan de räkna med att få hjälp och stöttning av läraren. Eftersom det är en lärobok bör eleverna ha en djupläsande lässtrategi.

Textens grafiska form tydliggör att det handlar om olika typer av uppgifter genom t.ex. färgade textutor, symboler och illustrationer. Spaltbredden på introduktionsstyckena i *Tre gånger svenska* är relativt smala men de skönlitterära texterna är bredare. Det är förhållandevis korta stycken i båda böckerna så det är lätt för blicken att orientera sig i texten. I båda böckerna finns det många stimulerande bilder som försöker att dra in eleverna i temat och locka till läsning.

Textens språk är tämligen enkelt i båda böckerna, med korta meningar, tydliga referensbindningar och kohesiva drag. I synnerhet i *Kom igång* upplevs texten som mycket enkel. Det är inte många svåra ämnesneutrala ord av den typen som behandlades i avsnittet om ordförrådets betydelse (se avsnitt 3.1) och texten är mycket överskådlig. Fackord och specifika termer är kursiverade och förklaras i texten.

Det är ett konkret och anpassat tilltal i böckerna som tydligt vänder sig till målgruppen. *Textens innehåll* i brödtexterna består i båda böckerna av korta stycken, med ett enkelt språk som inte ställer så höga krav på abstraktionsförmågan. Innehållet har en enkel och tydlig struktur och det vållar inte några större problem för elever som befinner sig på mellannivå. *Textens sociala funktion* fungerar väl i båda böckerna genom att texten har en social ram som de flesta läsare i målgruppen kan känna igen sig i. Elever som är ovana läsare kan förmodligen uppleva ett visst motstånd att ta sig an texterna, men tonen (*rösten*) i de båda böckerna försöker ändå att dra till sig eleverna och få dem delaktiga. Det finns tydliga anvisningar i båda böckerna om hur eleverna kan använda sig av texterna.

Tabell 4 LIX-värde

	LIX-värde	Antal meningar	Antal ord	Antal ord med fler än 6 tecken	Genomsnittlig meningslängd	Andel långa ord
Tre ggr svenska t-bok	33	22	317	58	14,41	18,3
Kom igång	30	21	312	47	14,86	15,06

LIX-värdena för båda texterna är låga och allra lägst värde visar texten från *Kom igång*, LIX-värde 30, som enligt tolkning är ”mycket lättläst, barnböcker” (www.lix.se). Brödtexten i *Tre gånger svenska* får något högre värde, LIX-värde 33, och tolkas som ”lättläst, skönlitteratur och populärtidningar” (ibid.).

Kommentar

Läsbarheten i de texter som analyserades var god och elever på mellannivå bör kunna ta till sig dem utan några större problem. Texterna i *Tre gånger svenska* upplevs som något svårare än de i *Kom igång*, vilket även LIX-värdet visade. Författarnas intentioner att hitta ämnen som angår och berör målgruppen tonåringar framgår tydligt i val av teman. T.ex. de tre teman som finns i *Tre gånger svenska*: Att vara tonåring, Rädsla och mod samt Lag och rätt och i *Kom igång* till exempel chatspråk, intervju med populär artist och ungdomsbokstema. Genom ett läsartillvänt tilltal och en tydlig *röst* som talar i textinnehållet nås en god läsbarhet, vilket är viktigt enligt både Reichenberg och Liberg (se avsnittet om språket i läromedel 3.3). I brödtexten finns även *kohesiva band* som visar på samband och skapar sammanhang för läsaren.

Ungdomar idag är vana att möta en tät grafisk utformning, med ett rikt bildspråk och många symboler i ett högt tempo, på Internet och i dataspel. Det bildspråket och den mångfalden av grafiska uttryckssätt avspeglar sig i dagens läroböcker, anser jag, och i jämförelsen mellan dessa båda läroböcker märks det tydligast i *Kom igång* som är utgiven 2009. Den har en stor grafisk mångfald med tonade textutor, texten i flera olika teckenfärger, *Kom igång*-logotypen och många illustrationer.

7 Slutdiskussion

I en kvalitativ undersökning är analysen av resultatet en tolkning och med den deskriptiva ansats som valdes för den här uppsatsen var min avsikt att beskriva de båda läromedlen utifrån strävansmålen. Jag anser att mitt syfte har uppnåtts och resultatet av undersökningen visar att eleverna ges möjlighet att arbeta mot alla 14 strävansmål i de båda läromedlen, men att vissa strävansmål betonas mer än andra. I *Tre gånger svenska* får kategori 1 och 2 stort utrymme och i *Kom igång* handlar det om kategori 2 och 3. Läsbarhetsanalysen visar att läsbarheten i båda böckerna är god, med ett enkelt språk, kohesiva drag och ett läsartillvänt tilltal. Texten har en tydlig struktur och en grafisk utformning som försöker att stimulera läsaren med symboler och illustrationer. Disposition och struktur av läroböckerna skiljer sig åt markant. *Tre gånger svenska* har ett holistiskt synsätt där man utgår från helheten, ett tema, för att sedan arbeta vidare mot olika delar. Alla texter följs av samma mönster med både diskussionsuppgifter och skrivuppgifter. Strukturen i *Kom igång* är mer atomistisk och analytisk med tio kapitel med avgränsade ämnesområden. Det finns många varierande uppgifter för respektive kapitel samt tips och kopieringsunderlag i lärarhandledningen.

Båda läromedlen accentuerar betydelsen av att eleven måste få *stöttning* vid komplicerade och krävande uppgifter. Det styrks i Gibbons forskning, som behandlades i avsnitt 3.2, om skönlitteraturens betydelse i andraspråksundervisningen. De här två läromedlen har givits ut med tio års mellanrum och det märks att *Kom igång* är nyare på så sätt att Internet, datorn och olika medier har en mer självklar plats i det läromedlet. De tar t.ex. upp chatspråk, uppslagsverk på Internet och eleven uppmanas att skriva vissa skrivuppgifter på datorn. I ämnets karaktär och uppbyggnad påpekas vikten av att ha genusperspektiv i andraspråksundervisningen (se avsnitt 1.2.1). I *Tre gånger svenska* finns det flera uppgifter som ställer det perspektivet i centrum i temaområdet *Att vara tonåring* och i *Kom igång* finns förslag på hur man kan arbeta med genusperspektiv i en medieanalys.

I inledningsskedet av uppsatsarbetet var min intention att göra intervjuer med några lärare som använder sig av de här läromedlen. Det visade sig dock vara svårt att hitta några som var villiga att ställa upp och tidsåtgången innebar också en begränsning, men jag tror att en triangulering, att få frågeställningen belyst från fler håll, hade varit en tillgång för studien. Som påpekats tidigare är generaliserbarheten för

undersökningen begränsad, eftersom endast två olika läromedel har utforskats och dessutom enbart en lärobok ur respektive serie på tre böcker.

Det är förmodligen en utopi att hitta det ultimata läromedlet för de heterogena undervisningsgrupper som svenska som andraspråk består av. Som lärare måste man alltid vara uppmärksam och lyhörd för olika individers förutsättningar och behov, och därmed anpassa och komplettera undervisningsmaterial efter rådande situation. Jag tilltalas emellertid av helhetssynen i *Tre gånger svenska* där man stringent utgår från litteraturläsning och har en stark förankring i densamma. Strukturen är tydlig och det är samma uppläggning vid varje text, vilket skapar igenkänning och rutin. Måhända önskar vissa elever större variation, men jag tror ändå att de flesta gynnas i sin utveckling av kontinuitet.

I *Kom igång* framhålls vikten av att skapa en lust att läsa och en lust att skriva. Vilja och motivation är grundläggande för elevens språkutveckling och därför håller jag med författarna att just de delarna bör ha en central roll i undervisningen. Modersmålet lyfts fram i läromedlet och flera uppgifter uppmuntrar till jämförelser mellan språk. Det är betydelsefullt för såväl grupp som individ, anser jag. För att nå skolframgång är det viktigt att stärka den flerspråkiga identiteten och kopplingen mellan språk och kultur accentueras i läromedlet (vilket behandlades i avsnitt 1.2.1 om kursplanen i SVA).

Den forskning som finns om läromedel handlar framförallt om SO/OÄ-böcker och när det gäller svenska som andraspråk berör det främst nybörjarmaterial och läromedel för vuxna inom SFI. För vidare forskning skulle det vara intressant att fördjupa sig mer om läromedel för elever på mellannivå och t.ex. göra en grundligare läsbarhetsanalys av fler läromedel. I beskrivningen av hur ämnet SVA ser ut idag (se avsnitt 1.1) framkommer det att bilden av ämnet är otydlig och olika tolkningar av styrdokumentet får konsekvensen att undervisningen varierar stort mellan olika skolor. Min förhoppning inför framtiden är att ämnet tydliggörs och får en högre status och då har läromedel i SVA en stor betydelse. Ett rikt utbud av främjande läromedel, som beaktar andraspråksinlärarens specifika inlärningssituation, är av största vikt för framgångsrik andraspråksundervisning. Följaktligen finns det ett stort behov av att forskningen avseende läromedel i SVA fortsätter.

LITTERATURFÖRTECKNING

- Abrahamsson, Tua & Bergman, Pirkko (red.) 2005. *Tankarna springer före*. Stockholm: Stockholms universitets förlag
- Arvidsson, Gunnel, Klinga, Barbro, Löthagen, Annika, Palm, Martin 1999a. *Tre gånger svenska – Texter i teman. Textbok 2*. Stockholm: Liber
- Arvidsson, Gunnel, Klinga, Barbro, Löthagen, Annika, Palm, Martin 1999b. *Tre gånger svenska – Texter i teman. Övningsbok 2*. Stockholm: Liber
- Arvidsson, Gunnel, Klinga, Barbro, Löthagen, Annika, Palm, Martin. 2000. *Tre gånger svenska – Texter i teman. Metodbok och lärarhandledning till del 1- 2*. Stockholm: Liber
- Axelsson, Monica 2004. Skolframgång och tvåspråkig utbildning. I: Hyltenstam & Lindberg (red.) *Svenska som andraspråk – i forskning, undervisning och samhälle*. Studentlitteratur. S.503-537
- Bergman, Pirkko & Sjöqvist, Lena 2000. Skönlitteratur som läromedel. I: Skolverket. *Att undervisa elever med Svenska som andraspråk – ett referensmaterial*. Stockholm: Liber Distribution. S. 95-107
- Bergman, Pirkko & Abrahamsson, Tua 2004. Bedömning av språkfärdigheten hos andraspråkselever. I: Hyltenstam & Lindberg (red.) *Svenska som andraspråk – i forskning, undervisning och samhälle*. Studentlitteratur. S.597-625
- Bråbäck, Lena & Sjöqvist, Lena 2001 Kan man vara dumdrilig om man är modig? – om skönlitteratur som medel för lärande I: Naucmér, Kerstin (red) *Symposium 2000 Ett andraspråksperspektiv på lärande*. Stockholm: Nationellt centrum för sfi och svenska som andraspråk. S.129-144b
- Cummins, Jim 1994. Knowledge, power, and identity in teaching English as a second language. I: Genesee, Fred (red) *Educating second language children*. Cambridge: Cambridge University Press. S. 33-58.
- Enström, Ingegerd 2004. Ordförråd och ordinläring – med särskilt fokus på avancerade inlärare. I: Hyltenstam, Kenneth & Lindberg, Inger (red.) *Svenska som andraspråk – i forskning, undervisning och samhälle*. Studentlitteratur. S.171-195
- Gibbons, Pauline 2006. *Stärk språket stärk lärandet*. Uppsala: Hallgren & Fallgren
- Grundskoleförordningen 1994*
www.notisum.se/rnp/sls/lag/19941194.htm (hämtad 100614)
- Hellspong, Lennart 2001. *Metoder för brukstextanalys*. Lund:

Studentlitteratur

- Holmegaard, Margareta & Wikström, Inger 2004. Språkutvecklande ämnesundervisning. I: Hyltenstam & Lindberg (red.) *Svenska som andraspråk – i forskning, undervisning och samhälle*. Studentlitteratur. S.539-572
- Holmegaard, Margareta, Johansson Kokkinakis, Sofie, Järborg, Jerker Lindberg, Inger & Sandwall, Karin 2006. Projektet Ord i Läroböcker (OrdIL). I: Lindberg, Inger & Sandwall, Karin (red.) *Språket och kunskapen – att lära på sitt andraspråk i skola och högskola*. Göteborgs universitet
- Hyltenstam, Kenneth 2004. Modersmål och svenska som andraspråk I: Ewald, Anette & Garne, Birgitta (red.) *Att läsa och skriva – forskning och beprövad erfarenhet*. Stockholm: Liber Distribution. S.45-71
- Håkansson, Gisela 2001. Undervisning eller inte undervisning – gör det någon skillnad. I: Naucmér, Kerstin (red.) *Symposium 2000 Ett andraspråksperspektiv på lärande*. Stockholm: Nationellt centrum för sfi och svenska som andraspråk. S.3-22
- Kursplanen i SVA 1994.*
www.skolverket.se/sb/d/2386/a/16138/func/kursplan/id/3891/titleId/SVA1010%20-%20Svenska%20som%20andraspr%E5k
 (hämtad 100615)
- Liberg, Caroline. 2001 Läromedelstexter i ett andraspråksperspektiv – möjligheter och begränsningar I: Naucmér, Kerstin (red.) *Symposium 2000 Ett andraspråksperspektiv på lärande*. Stockholm: Nationellt centrum för sfi och svenska som andraspråk. S.163-183
- Lightbown, Patsy, M & Spada, Nina. 2006. *How languages are learned*. Oxford: Oxford University Press
- Lindberg, Inger. 2006. Med andra ord i bagaget. I: Bjar, Louise (red.) *Det hänger på språket!* Lund: Studentlitteratur. S.57-91
- Lpo 94.* www.skolverket.se/publikationer?id=1069 (hämtad 100210)
- Lundberg, Ingvar & Reichenberg, Monica 2008. *Vad är lättläst?* Specialpedagogiska Skolmyndigheten.
- Melander, Björn 1995. Läsebokssvenska, bruksprosa och begreppslighet. En översikt över svensk språkforskning kring läroböcker. I: Strömquist, Siv (red.) *Läroboksspråk*. Uppsala: Hallgren & Fallgren. S.12-46
- Melander, Björn 2003. Läroboksspråket – en fintskallig primadonna? I: Selander, Staffan (red.) *Kobran, nallen och majjen. Tradition och förnyelse i svensk skola och skolforskning*. Stockholm: Liber. S.133-153

- Melin, Lars 1995. Grafisk pyttipanna. Om text och grafisk form i läroböcker. I: Strömquist, Siv (red.) *Läroboksspråk*. Uppsala: Hallgren & Fallgren. S.77-123
- Nygren-Junkin, Lilian 2006. *Modersmål har vi allihopa, här me´ och där me´*. I: Språkvård. maj 2006. Svenska språknämnden.
- Patel, Runa & Davidsson, Bo 2003. *Forskningsmetodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur
- Reichenberg Carlström, Monica 1998. *Koherens, röst och läsning på ett andraspråk. Ett pilotförsök med olika textversioner i historia i år7. ROSA 2*. Institutet för svenska som andraspråk. Göteborgs universitet
- Reichenberg, Monica 2000. *Röst och kausalitet i lärobokstexter. En studie av elevers förståelse av olika textversioner*. Göteborgs universitet
- Saville-Troike, M 1984. *What really matters in second language learning for academic achievement?* TESOL Quarterly
- Skolverket 2004. *Dnr 2003:2800 Hur används kursplanerna i skolan? – några resultat från en enkätundersökning*
www.skolverket.se/sb/d/256/url/.../target/pdf1444.pdf%3Fk%3D1444
(hämtad 100210)
- Skolverket 2005. *Rapport 251. Nationella utvärderingen av grundskolan 2003*.
www.skolverket.se/publikationer?id=1420 (hämtad 100505)
- Skolverket 2007. *Svenska som andraspråk - En samtalsguide om kunskap, arbetssätt och bedömning*.
www.skolverket.se/publikationer?id=1883 (hämtad 100210)
- Skolverket 2008 *Rapport 321. Med annat modersmål – elever i grundskolan och skolans verksamhet*.
www.skolverket.se/publikationer?id=2116 (hämtad 100210)
- Stukát, Stefan 2005. *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.
- Torpsten, Ann-Christin 2008. *Erbjudet och upplevt lärande i mötet med svenska som andraspråk och svensk skola*. Institutionen för pedagogik vid Växjö universitet
- Wewel, Åsa, Lyberg Mogensen, Annika 2009a. *Kom igång! Svenska som andraspråk. Lärobok 8*. Stockholm: Natur & Kultur
- Wewel, Åsa, Lyberg Mogensen, Annika 2009b. *Kom igång! Svenska som andraspråk. Lärarhandledning 8*. Stockholm: Natur & Kultur
- Vygotskij, Lev S 1934. *Tänkande och språk*. Göteborg: Daidalos.

Bilaga 1 Strävansmålen (*Kursplanen i SVA*)

Det finns fjorton strävansmål upptagna i kursplanen som beskriver olika förmågor och kunskaper som eleven förväntas utveckla. Dessa är:

1. utvecklar sin fantasi och lust att lära genom att läsa litteratur samt gärna läser på egen hand och av eget intresse
2. utvecklar sin fantasi och lust att skapa med hjälp av språket, både individuellt och i samarbete med andra
3. utvecklar en språklig säkerhet i tal och skrift och vill, vågar och kan uttrycka sig i många olika sammanhang samt genom skrivandet erövrar ett medel för tänkande och lärande, kontakt och påverkan
4. utvecklar sin förmåga att bearbeta sina texter utifrån egen värdering och andras råd
5. i dialog med andra uttrycker känslor och tankar som texter med olika syften och olika mottagare väcker och stimuleras till att reflektera och värdera
6. utvecklar sin förmåga att läsa och förstå, tolka och uppleva texter av olika slag och med olika svårighetsgrader samt att anpassa läsningen och arbetet med texten till dess karaktär och till syftet med läsningen
7. får möjlighet att förstå svensk skönlitteratur och svensk kultur och blir förtrogen med den värdegrund på vilken det svenska samhället vilar och även lär känna skönlitteratur från andra delar av världen
8. tillägnar sig kunskaper om det svenska språkets uppbyggnad, särart i förhållande till andra språk, ständigt pågående utveckling, ursprung och historia samt utvecklar förståelse för varför människor skriver och talar olika
9. tillägnar sig ett rikt ordförråd och förstår och använder sig av grundläggande mönster och grammatiska strukturer i det svenska språket samt utvecklar sin förmåga att tillämpa skriftspråkets normer
10. utvecklar sin förmåga att skriva läsligt för hand och att använda ordbehandlingsprogram
11. utvecklar förmåga att utnyttja olika möjligheter för att hämta information samt att tolka, kritiskt granska och värdera budskap i olika källor
12. tillägnar sig kunskaper om mediers språk och funktion samt utvecklar sin förmåga att förstå de kulturbundna värderingarna i medierna

13. stimuleras till eget kulturellt skapande och till att ta del i kulturutbudet
14. lär sig hur det egna lärandet på ett andraspråk går till och lär sig att använda sina erfarenheter, sitt tänkande och sina språkliga färdigheter för att inhämta och befästa kunskaper
(*Kursplanen i SVA*)

Bilaga 2 Texttyper, skriv- och diskussionsuppgifter i böckerna

Tre gånger svenska - Texter i teman

Kom igång!

Texter att läsa (tot 56)

Narrativ 17
 Dikt 16
 Artikel 7
 Berättande text 3
 Introduktionstext till respektive tema 3
 Författarpresentation 3
 Bilder 3 sidor
 Serier 2
 Brev 2

Texter att läsa (tot 27)

Narrativ 10
 Dikt 5
 Författarpresentation 4
 Artikel 3
 Bilder 3
 Brev 1
 Referat 1

Skrivuppgifter (tot 44)

Hitta på ett slut på en berättelse 8
 Personliga tankar och erfarenheter 8
 Berättelse (narrativ) 5
 Insändare 4
 Brev 4
 Rita och skriva en serie 3
 Dialog 3
 Berättande text 3
 Dikt 3
 Skriva utifrån en bild 2
 Dagbok 1

Skrivuppgifter (tot 19)

Sammanfattning/referat 4
 Brev 3
 Dikt 3
 Person- och miljöbeskrivning 2
 Personliga tankar och erfarenheter 2
 Dialog 1
 Narrativ (Robinsonad) 1
 Skriva utifrån en bild 1
 Intervju 1
 Collage 1

Diskussionsuppgifter (tot 142)

Uttrycka tankar och känslor + reflektera och värdera 74

läsa och förstå + tolka och uppleva 84

Diskussionsuppgifter (tot 21)

Uttrycka tankar och känslor + reflektera och värdera 7

läsa och förstå + tolka och uppleva 17

Bilaga 3 LIX-värden på brödtexter i läroböckerna

Text 1 ur *Tre gånger svenska* s.73

”Nästan överallt finns det regler; i skolan, på restaurangen, i simhallen, på biblioteket eller när man spelar spel och idrottar. Samhällets regler kallas lagar. De är till för att man skall veta vilka rättigheter och skyldigheter man har.

Precis som inom sport och spel får den som bryter mot samhällets regler någon slags påföljd. Påföljden beror på hur grovt brottet är. De som t ex begår mord eller rånar en bank får långa fängelsestraff medan andra, lindrigare brott ger böter eller samhällstjänst.

Det finns en hel del oskrivna lagar också, regler som många tycker är självklara. Man spottar till exempel inte på väggarna när man är hemma hos någon, och man tränger sig inte före i en kö. Olika kulturer har olika oskrivna regler. Det kan vara det sätt man pratar med varandra på, eller hur man hälsar. Ibland kan det uppstå kulturkrockar, när människor som inte följer samma regler, möts.

Viktigt är att man visar varandra respekt. Respekt kan innebära olika saker för olika människor, men en betydelse av ordet respektera är att man tar hänsyn till andra människor. Naturligtvis måste man också respektera de lagar och osynliga förbud som finns i varje samhälle.

Det finns en regel som alla människor kan följa: Det du inte vill att andra ska göra mot dig, ska du inte heller göra mot dem.

Mål att sträva mot: att eleven utvecklar förmåga att utnyttja olika möjligheter för att hämta information samt att tolka, kritiskt granska och värdera budskap i olika källor.

Det innebär att du ska lära dig att på egen hand leta efter svar på sådant du vill veta mer om. Det kan t ex vara hur man hittar på ett bibliotek eller hur man söker efter information på Internet. Du ska också lära dig hur man använder ordböcker och uppslagsverk. När du har hittat den information du har sökt måste du också veta hur du ska använda den.”

(17 rader+ 6 rader)

TEXT 1

Textens läsbarhetsindex är **33**, vilket innebär att den klassificeras som **lättläst, skönlitteratur, populärtidningar**.

Nedan visas hur läsbarhetsindex (LIX) har beräknats samt hur det kan tolkas. Observera att LIX endast ger en fingervisning om hur lätt eller

svår en text är. Tolkningen av LIX-värdet är inte någon exakt vetenskap utan snarare en indikation på vilken nivå texten ligger.

Beräkning	Tolkning
Antal meningar (M): 22	< 30 Mycket lättläst, barnböcker
Antal ord (O): 317	30 - Lättläst, skönlitteratur,
Antal ord med fler än 6 tecken (L): 58	40 populärtidningar
Genomsnittlig meningslängd ($L_m = O / M$): 14,41	40 - Medelsvår, normal tidningstext
Andel långa ord ($L_o = L / O * 100$): 18,3	50 - Svår, normalt värde för officiella
Läsbarhetsindex ($LIX = L_m + L_o$): 33	60 texter
	> 60 Mycket svår, byråkratsvenska

Text 2 ur *Kom igång!* s.18 +76+143

”Hur vet du på vilken sida du ska leta efter ett visst ord? Överst på varje sida i ett uppslagsverk står vilka ord eller orddelar som står först och sist på sidan.

De här orden eller orddelarna brukar kallas ledord, det vill säga ord som leder läsaren rätt. I en del uppslagsverk måste du titta på hela uppslaget för att se vilka ledord uppslaget har, så är det till exempel i NE.

Skönlitteratur kan delas in i nästan hur många olika grupper och genrer som helst. Författare blir också ofta indelade i olika fack, beroende på vilken sorts böcker de skriver. I det här kapitlet om litteratur möter du två ungdomsboksförfattare – Johanna Nilsson och Mats Berggren. Du får också lära dig något om en litterär genre som kallas ”robinsonad” – ett slags äventyrsböcker som brukar vara väldigt spännande. Sist i kapitlet arbetar du med lyrik och får lära dig lite om en av Sveriges mest kända poeter, Karin Boye, och du läser några av hennes dikter.

En bra bok, eller en intressant dikt ska sätt i gång din fantasi och göra så att du får ”bilder i huvudet”, nästan som om du ser en film. Läs så får du se!

Ett språk är uppbyggt av ord. När du lär dig ett nytt språk börjar du med att ta reda på vad saker heter på det språket, du bygger upp ett ordförråd: jag, du, äta, skola, glad och så vidare. Men det är sällan som ett enda ord räcker för det som du vill säga. Orden måste användas tillsammans i meningar.

Grammatiken beskriver hur orden kan användas: hur de kan böjas och hur de kan placeras när du använder dem i meningar. Vi säger att språket följer grammatiska regler.

Alla språk har olika regler. Ändå är det enklare för dig att lära dig andra språk, om du lärt dig ett språks grammatik.”

(6rader + 9 rader + 8 rader)

TEXT 2

Textens läsbarhetsindex är **30**, vilket innebär att den klassificeras som **mycket lättläst, barnböcker**.

Nedan visas hur läsbarhetsindex (LIX) har beräknats samt hur det kan tolkas. Observera att LIX endast ger en fingervisning om hur lätt eller svår en text är. Tolkningen av LIX-värdet är inte någon exakt vetenskap utan snarare en indikation på vilken nivå texten ligger.

Beräkning	Tolkning
Antal meningar (M): 21	< 30 Mycket lättläst, barnböcker
Antal ord (O): 312	30 - Lättläst, skönlitteratur,
Antal ord med fler än 6 tecken (L): 47	40 populärtidningar
Genomsnittlig meningslängd ($L_m = O / M$): 14,86	40 - Medelsvår, normal tidningstext
Andel långa ord ($L_o = L / O * 100$): 15,06	50 - Svår, normalt värde för officiella
Läsbarhetsindex ($LIX = L_m + L_o$): 30	60 texter
	> 60 Mycket svår, byråkratsvenska